

ISMERTETÉSEK. BIRÁLATOK.

Le mouvement littéraire contemporain par Georges Pélissier. Paris. Librairie Plon. (Plon-Nourrit et Cie imprimeurs-éditeurs Rue Garancière 8.) 1903.

Pélissier György az 1903. évben kiadott és a francia akadémiai nagyjutalommal kitüntetett »Essais de Littérature contemporaine« című művét most folytatja és irodalmi tanulmányainak újabb sorozatát adta ki, mely munkának teljes címét fentebb közöltük.

Pélissier legújabbán megjelent könyvében az utolsó évtizedekben a francia regény, színműirodalom, költészet, kritika és történelem terén működő íróknak műveit teszi tárgyilagos és szellemes kutatásainak tárgyává.

Szerzőnk könyvének első fejezetében igen behatóan a francia regény legújabb fejlődésével foglalkozik és első sorban Zola Emillel, kit nem tart a naturalismus megteremtőjének, hanem épen ezen iskola leghatározottabb ellenfelének. Különböztetve a leghízelgőbben nyilatkozik Zola műveiről, melyek szerzőjéről ezt írja: »Le façon même dont M. Zola fixe d'abord le plan général des Rougon-Macquart et pour chaque volume, tel sujet particulier, telle action, tels personnages, dénote chez lui un esprit systématique, un esprit logique et géométrique qui est en contradiction flagrante avec le naturalisme.«

(Maga a mód, melylyel Zola a Rougon-Macquart általános tervét megalapította, és hogy minden kötet számára olyan különös tárgyat, olyan cselekvényt, olyan személyeket vett fel, systematikus, logikus és geometrikus elmére vall, mely határozott ellentétben áll a naturalizmussal.)

De nemcsak nevelése, hanem temperamentuma is romantikussá teszi Zolát, kinek műveiben főleg a képzelő tehetség uralkodik, mely minden tárgyat bővít és nagyobbít, és szerzőnk állítása szerint, hogy nincs író — még az idealisták között sem — ki annyira túlozná, nagyobbítaná és a valót annyira elferdítené, mint Zola. Pélissier emez állítása különösen Zola legutóbb megjelent műveire (Lourdes, Rome, Paris, Fécondité) vonatkozik, melyeket részben epikai, részben lyrai költeményeknek tart és ha Zola a »Rougon-Macquart« című regényében typosokat rajzol, úgy az utóbb említett regényében személyeit, mind egyes eszmék symbolumaként — szerepelteti, és nem elégszik meg azzal, hogy a valót megmásítsa, hanem teljesen eltér attól, hogy jósként ünnepelje idealjainak látományait.

Ez utóbbi állítás főleg Zola »Quatre Évangiles« című regény- (ciklusára áll Fécondité, Travail, Vérité, Justice), a hol eltérve előbbi

regényeinek módszerétől, melyekben az emberi állatot ecsetelte — most dicsőíti az emberben rejlő erényeket, melyek nemcsak az ember morális, hanem anyagi haladását is elősegítik.

Tehát valóban Pélissier szerint Zola nem is naturalista író, kinek csak azt lehet tekinteni, ki nemcsak hogy nem nézi más szemmel a dolgokat, mint a többi, hanem több határozottsággal is látja azokat és a valót erősebben ki is fejezi.

Csak egy regényíró van a francia irodalomban, — ez ismét Pélissier véleménye — ki e téren a naturalista nevet teljes joggal megérdemli, ez: *Guy de Maupassant*. A társadalom erkölcsisége iránt Maupassant — épúgy, mint mestere Flaubert — teljesen közömbös, épúgy mint az emberiségnek a civilizáció haladása iránt való küzdelmei iránt, de a mi különösen dicséretet érdemel, az kiváló irálya. Ez utóbbit annyira dicséri szerzőnk, hogy elragadtatja magát amaz állításra, hogy — *Le style de Maupassant est la perfection même* (l. 16. l.) (Maupassant irálya maga a tökély). Maupassant és Zola mellett szerzőnk még egy néhány sort szentel *Febre, Huysmann, Rod, Rosny, Loti, France Anatole* regényeinek, hogy átmenjen *Bourget* Pál műveinek méltatására, melyek a — roman psychologique — (a lélektani regény) megalapítására vezettek.

Ép oly beható fejtegetés alá veszi Pélissier könyvének második tejezetében a francia színházat, a hol különösen *Augier* Emil és ifjabb *Dumas* Sándor színdarabjait fejtegeti. Pélissier az összes újabb drámaírók között *Becque* Henriknek nyújtja a babért, ki »Corbeaux« című darabjával a régi, klasszikus iskolához tér vissza. Két évvel a Corbeaux megjelenése után, 1887-ben alapítja meg Antoine a Théâtre Libre-t (»Szabad Színházat«), mely az újabb francia drámairodalomban korszakot alkot. *Becque* után *Ancey* György — kinek mellesleg említve »L'avenir« (A jövő) cz. darabját az újabb francia drámák legkiválóbbjának tartja Pélissier — *Port-Riche* György, *Lemaître* Gyula, *Lavedon* Henrik, *Brieux* Jenő, *Curel* Ferencz, *Hervieu* Pál, *Donnay* Móríc színdarabjaival foglalkozik szerzőnk, mely darabok kisebb-nagyobb sikereket aratnak a francia színpadon.

Pélissier ezután áttér a francia történeti drámákra és ezeknél *Coppée* »Severo Torelli« és »Pour la Couronne«, és *Goncourt* »Patrie en danger«, — *Hennequin* »Mort du duc d'Enghien« és »Deux Patries« cz. darabjait említi föl.

Különösen *Coppée* darabjai nem tetszenek szerzőnknek, ki e történeti drámákat ily találóan jellemzi: »Beaux costumes et rimes sonores, nulle psychologie, rien qui soit véritablement humain. (Szép kosztümek, hangzatos rímek, de semmi lélektan, semmi, a mi emberi volna.) És a ki *Coppée* drámái közül ezek valamelyikét is ismeri, szóról-szóra alá fogja írni Pélissier találó ítéletét. A többi két fentebbi drámai íróval egy kissé feületesen bánik már szerzőnk, pedig *Hennequin* darabjai is megérdemelték volna a behatóbb fejtegetést.

A »dráme historique« után következik a »Comédie romanesque«, mely iskolának — tudvalevőleg — legkiválóbb képviselője *Rostand* Emil, kit »*Cyrano de Bergerac*« cz. darabjának színrehozatala alkalmából annyi

dicsérettel halmozott el a francia kritika. Pélissier nincs a dicsőítő bírálók nézetén, és habár ő is Rostand »Cyrano de Bergerac«-ját kiváló darabnak tartja, de nem olyannak, hogy a francia színműirodalom fejlődésére valami befolyása lett volna.

Miután a lyrai költők legkiválóbbjait különösen az École parnassien tagjait, valamint a szimbolistákat, továbbá *Régnier, Samain, Rivoire, Gregh, Moréas, Viélé, Griffin, Rodenbach, Verhaeren, Bouchor, Richepni, Haraucourt, Lahore, Guerne, Theuriet, Vicaire, Goffic, Le Bray, Kahn* a legplasztikusabb jellemvonásokban mutatta be, Pélissier a legérdekesebb témára, a francia jelenkori kritikának jellemzésére tér át, hol *Taine, Brunetière, Faguet, France Anatole* és *Lemaître* kritikai alapelveivel foglalkozik.

Könyvünk utolsó fejezete a francia történelemírás főművelőit mutatja be. Érdekes ama párhuzam, melyet a szerző e téren Taine és Renan között húz. »Taine est un logicien — mondja Pélissier — qui veut nous imposer des conclusions rigoureuses, Renan est un délicat analyste qui ne recherche la vérité que dans les nuances (273. l.). De abban megegyeznek, hogy mind Taine, mind Renan realistikus történetírók. E két kiváló történetírón kívül még *Fustel de Coulanges* műveivel is foglalkozik Pélissier, kit objectivitásáért nagyon megdicsér és e miatt műveit Taine és Renané fölé helyezi.

Továbbá egy pár jellemző vonásban *Sorel, Lavisse, Vogué* történeti műveit mutatja be szerzőnk.

Pélissier most ismertetett művében is ama szigorú objectivitást tartja szem előtt és ama higgadt, előítélet nélkül való kritikát gyakorolja a tárgyaló írók és művek felett, mely Pélissier előbbi műveit is oly kiválóképen jellemzi.

Mindazok, kik a francia irodalom terén az utolsó évtizedekben megjelent kiváló művek szellemes kritikáját megismerni óhajtják, Pélissier könyvét nem fogják nélkülözhetni.

A szerző irálya könnyed és szabatos, a munka kiállítása pedig — mint egyáltalában a francia könyvek nagy része — csinos és ízléses.

TÉRI JÓZSEF.

